د امام اعظمؒ وصیتونه

تالیف
مولانا عاشق الهی شهر بلندی

ژباړونکی
مولوی عبدالهادی (حماد)

احمد شاهی کتبخانه
کابل بازار کندهار
تلیفون :0700321479

د تعلیم الاسلام راډیو ویب پاڼې له خوا:
www.Taleemulislam-Radio.com

د تعلیم الاسلام راډیو ویب پاڼې له خوا :
www.Taleemulislam-Radio.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

دامام اعظم (رحمة الله علیه) وصیتونه

مؤلف : مولانا عاشق الهي شهربلندي

ژباړونکی : مولوي عبدالهادي (حماد)

د تعلیم الاسلام راډیو ویب پاڼې له خوا :

www.Taleemulislam-Radio.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

دمرتب ځوخبرې

الحمدلله رب العالمين ، والصلوة والسلام على سيدنااكرم الاولين والآخرين ، وعلى آله واصحابه هداة الحق وناصرى الدين المتين ، وعلى من اتبعهم باحسان الى يوم الدين وخذوا حذوهم فى استذكاراثارنبيه الامين ، اوصوا واستوصوا وتواصوا بالحق والصبرفى كل وقت وحينٍ

دريښتنى ښكلااوواقعيت دستر واكمن په گلورين نامه ددې ليكني اوترتيب ځخه وړاندي ځښتن تعالىٰ ﷻ ته اړبنده د په گوته سوى بشريت د ځلانده اولوى امام حضرت امام ابوحنيفة (رحمة الله عليه) دغه وصيت دژباړي سره مل ليكلى وو چي ده مبارك ونوموتى عالم حضرت يوسف بن خالد سمتي (رحمة الله عليه) ته فرمايلى وو نوموړي ژباړه داصل ترځنگ په (ماهنامه البلاغ كراچى) كښي ونشرته وسپارل سوه دغه وصيتونه زما مرشد سپيڅلي شيخ الحديث (بقية السلف حجة الخلف) مولانا محمد زكريا صاحب كاندهلوي ثم مهاجرمدني دامت بركاتهم العالية په خپل مجلس كښي تورى په توري واورول اوډير يې خوښ وگڼل بيايې په خپل شخصي لگښت دپنځوزرو دچاپ پريكړه وكړه ددي بهير سره مل پريكړه وسوه چي دامام ابوحنيفة (رحمة الله عليه) دوه نوروصيتونه چي ونورو شاگردانو ته يې فرمايلي دي هم نشر

سي دلتون ورروسته د «الاشباه والنظائر» نومي کتاب په پای کښي يو وصيت وموندل سو چي قاضی القضاة حضرت امام ابويوسف «رحمة الله عليه» ته يې فرمايلی دی خوله بده مرغه ددې ليکني ترلوستني ورروسته ځينی ځايونه چاپي غلطياني مخي ته راغلي چي ځيني ځايونه يې دمسخي اوتحريف ويره وه بياهم ددوهمي نسخې لټه روانه ده ترداسي بريده چی په دوونورو کتابونو کښي چي په نامه د «مناقب امام اعظم رح» او«حسن التقاضی» هم پيدا سوه په نومړو دوونسخو کښي هم دصحت له پلوه پياوړي نسخه ترتيب سوه اودمحاورې سره وژباړل سوه دعاجزبنده په ذهن کښي يوځه راوړاندي سوه چي هغه دامام صاحب «رحمة الله عليه» دوصيت څخه چي خپل زوی ته يې کړی دی عبارت دی ددغه وصيت لټه يې پيل کړه چي په نتيجه کښي الحمدلله دغه نسخه هم پيداسوه . هم داډول په «مناقب امام اعظم رح» کښي دقاضی ابوعصمة ، نوح بن ابي مريم مروزي «رحمة الله عليه» په نامه يې هم يو وصيت ترنظر تيرسو چي په قضائی چارو پوری اړه لري يو بل وصيت چي امام صاحب «رحمة الله عليه» وخپلو مخورو شاګردانو ته فرمايلی دی هم لاسته راغلي عاجزبنده دغه ټول وصيتونه دمحاورې ترځنګ وژباړل اودحضرت اقدس مرشدي دامت برکاته په حضور کښي يې وړاندي کړل حضرت والا دغه ټول وصيتونه ديو ټولګي په ډول دنشر او طبعي امر وکړی او د «وصايا امام اعظم» په نامه يې ونومول اوددغه پنځو وصيتونو لړۍ جاري سوه

چي دکتونکو په لاسو کښي ترسترګو کیږي چي ترتیب يې په لاندي ډول دی

لومړی وصیت : دامام ابویوسف (رحمة الله علیه) په نامه دی .

دوهم وصیت : دامام یوسف بن خالد سمتي (رحمة الله علیه) په نامه دی .

دریم وصیت : دحماد بن ابي حنیفه (رحمة الله علیه) په نامه دی .

څلورم وصیت : دابوعصمة نوح بن ابي مریم (رحمة الله علیه) په نامه دی .

پنځم وصیت : دامام اعظم (رحمة الله علیه) دمخورو اومشهورو شاګردانو په نامه‌دی .

دامام اعظم (رحمة الله علیه) دځینو شاګردانو احوال :

حضرت امام ابویوسف (رحمة الله علیه)

حضرت امام ابویوسف (رحمة الله علیه) دامام صاحب (رحمة الله علیه) ترټولو مشهور شاګرد وو چي پر حدیثو اوفقه شریفه باندي په پوره ډول برلاسی وو ، حضرت امام احمدبن حنبل (رحمة الله علیه) هم دده دشاګردانو څخه دی ، اونوموړی (رحمة الله علیه) دامام ابویو سف (رحمة الله علیه) څخه تر درو کالو پوري زده کړي کړي دي ، امام ابویوسف (رحمة الله علیه) نه یوازی چي قاضي وو بلکي قاضی القضاة هم وو اوپه دغه لقب باندي دی مبارک ترټولو وړاندي مشهور سوی دی ، اودعباسي خلیفګانو په لړ کښي يې د مهدی ، هادی ، اوهارون الرشید دواکمنیو پرمهال دقضا چوپړ

ترسره کړی دی او دسنه هجري ۱۲۲ قمري څخه نيولی بيا دژوند دپای ترشيبو پوري قاضی وو .
امام ابويوسف (رحمة الله عليه) دامام اعظم (رحمة الله عليه) وخدمت ته اوولس کاله دپايبندی، سره مل په مسلسل ډول حاضری ورکړی ده آن ترددې چي يو وخت يې زوی وفات سوی وو. بياهم ده مبارک پدې موخه چي دامام اعظم (رحمة الله عليهٌ) مجلس ځينی ناغه نسي دخپل زوی په دفن کښي اشتراک ونه کړی اودخپل زوی تکفين اوتجهيز يې ذوستانو ، قريبانو ، اوهمسايگانو ته پريښودی اوخپله دامام اعظمْ (رحمة الله عليه) په مجلس کښي حاضرسو ، حضرت امام ابوحنيفة (رحمة الله عليه) نه يوازي چي امام ابو يوسف (رحمة الله عليه) ته پوهه وربخښلی وه بلکي مالي مرستي يې هم ورسره کولی ، دداؤد بن رشيد وينادە چي وايي : که چيري دامام اعظم (رحمة الله عليه)يوازي امام ابويوسف (رحمة الله عليه) شاگرد وای بياهم دده دوياړ لپاره دايو شاگرد بس وو ، اوکه دامام ابويوسف(رحمة الله عليه) علمي خبرو ته وکتل سي څرگنديږي چي نوموړی دپوهي درياب دی اوپه لپو اوبه ځنيی اخستل کيږي ، حديث ، فقه ، اوکلام ترټولو زيات دده په وړاندي وه ، يوځل امام ابويوسف (رحمة الله عليه)ناروغ وو دپوښتني په موخه امام اعظم(رحمة الله عليه)ورته تشريف راوړی دپوښتني څخه وروسته چی امام صاحب دباندي راووتی وې فرمايل : که چيری دغه ځوان وفات سي نودعلم لپاره لويه ضايعه ده ځکه چي دی پرمځکه ترټولو اوسيدونکو ستر عالم دی .

علی بن صالح (رحمة الله علیه) چي به امام ابویوسف(رحمة الله علیه)څخه روایت کاوه نوده مبارک به امام ابویوسف (رحمة الله علیه) په افقه الفقهآء ، قاضی القضاة ، اوسیدالعلماء لقبونو سره یاداوه اوفرمایل به یې :
حدثنی افقه الفقهآء وقاضی القضاة وسیدالعلماء ،
حضرت امام ابویوسف (رحمة الله علیه)د سنه هجري قمري۱۲۲ څخه بیا تر (۱۸۲) هجري قمري سنې پوري قاضي وو چي همدا دده دمړیني کال دی نوموړي په دې لویه مده کښې دستر عدل اوانصاف سره مل فیصلې کړي دي اوفرمایلي یې دي چي ما هیڅ دظلم فیصله نده کړي مگر یوځل چي دمؤاخذې څخه یې په ویره کښې یم هغه دا وه یوه ورځ یونصراني سړی په هارون الرشید باندي دعوه وکړه چي امیرالمؤمنین زما فلانکی جایداد قبضه کړی دی دغه دوسیه پیل سوه ما هارون الرشید ته وویل چي دغه سړی په تا دعوه کوي وایي تا دده مځکه قبضه کړي ده هارون الرشید په جواب کښې راته وویل چي دغه مځکه ماته دخپل نیکه منصورڅخه راپاته ده نصراني ته مي وویل چي دامیرالمؤمنین جواب خو دي واوریدی ته شاهدان لری ؟ نصراني په جواب کښې راته وویل شاهدان نسته مگر مدعی علیه دي قسم واخلي هارون الرشید ته مي وویل چي قسم اخستلای سی ؟ هارون الرشید قسم واخستی اودوسیه خلاصه سوه نصراني ولاړی نو زه ددغه دوسیې په ویره کښې یم چی الله ﷻ ته مسئول نسم یوشاگرد ورته وویل اې استاذه ! پدې موضوع کښې دمؤاخذې ویره په چشی

کښي ده ؟ ده مبارک وفرمایل : دغه دوه کسان چي یو نصراني وو
بل امیرالمؤمنین وو دمحاکمې پرمهال یوځای نه وه بلکي هارون
الرشید پر یوممتاز ځای ناست وو او نصراني دنورو مدعیانو په
څیر پر یو ساده ځای ناست وو (یعني ماته ښکاروه چي هارون
الرشید مي هم راکښته کړی وای دعامو مدعیانو په څیرمي
درولی وای).

حضرت امام ابویوسف(رحمة الله علیه)لوی عابد وو ځکه دقضا
دټولو بوختیاوو ترڅنگ یې هره ورځ دوه سوه رکعته نفل کول او
په زیاته کچه یې روژې نیولی امام ابي یوسف (رحمة الله
علیه)دنسب له پلوه دمدینې منورې دانصارو دکورنۍ سره اړه لري
دده دنیکه نوم (سعد بن بحیر) صحابي ووچي (سعد بن حبته) هم
ورته ویل سوي دي (حبته یې دمورنوم وو) نوموړي دتنکۍ
ځوانۍ پرمهال دښه جنگیالي په توگه دخندق په غزا کښي ونډه
واخستله رسول اللهﷺ چي کله دی ولیدی چي په پوره میړانه یې
جنگ کاوه نوبلنه یې ورکړه او ورته وې فرمایل : ځوانه ته څوک
یې ؟ ده مبارک په جواب کښي ورته وویل زه سعد بن حبته یم
حضورﷺ ورته دعا وکړه چي اللهﷻ دي ستا نصیب مبارک کړي او
دنژدې کیدو امر یې ورته وکړی کله چي ورته رانژدې سو
مبارکﷺ یې پرسر لاس ورتیر کړی (دغه حکایت الاستیعاب
لیکلی دی).

حضرت امام ابویوسف (رحمة الله علیه) فرمائي : رسول اللهﷺ چي
زما دنیکه پرسر لاس تیر کړی دی برکت یې تراوسه په کورنۍ

هلته وفات سوی دی اواولادونه يې په کوفه کښې دژوند شپې
صبا کوي په ډوی کښې يو ځلانده سهارابويوسف (رحمة الله عليه)
وځليدی چې تر ختيزه اولويديزه پوري يې علم ورساوه دامام
ابويوسف (رحمة الله عليه) دوفات نېټه (۱۸۲) هجري قمري ښودل
سوی ده اودولادت نېټه يې ۱۱۳ سنه مشهوره سوی ده مګر شيخ
محمد زاهد کوثري (رحمة الله عليه) فرمايلی دی: چې دده مبارک
دولادت نېټه ۹۳ هجري قمري ده همدا روايت ځيرل سوی اودتائيد
وړدی.

حضرت يوسف بن خالد سمتی رحمة الله عليه)

حضرت يوسف بن خالدسمتي (رحمة الله تعالی عليه) دامام
ابوحنيفة (رحمة الله عليه) د مشهورو شاګردانو څخه دی اصلی
وطن يې بصره ده دامام اعظم (رحمة الله عليه) څخه دزده کړي
اوخدمت په موخه دبصرې څخه کوفې ته راغلی وو د زده کړي
وروسته يې د بيرته تللو هوډ وکړی خو امام اعظم (رحمة الله
عليه) ورته وفرمايل: په تلو کښی بيړه مکوه زه تاته دتوښې په
توګه څه نصيحتونه کوم ده مبارک وخت ورته بيل کړی امام
اعظم (رحمة الله عليه) وصيتونه ورته وکړل چې په همدې رساله
کښې راوړل سوی دي دغه وصيتونه دخپلو ځانګړتياوو سره
دعلماؤ اوطالبانو لپاره دځان ساتني وړدي.

دهدايې د مؤلف مشهور شاګرد علامه زرنوجی (رحمة الله عليه) په
خپل کتاب (تعليم المتعلم) کښې داسي ليکلي دي:

وينبغى لطالب العلم ان يحصل كتاب الوصية كتبها ابوحنيفه «رحمة الله عليه» ليوسف ابن خالد سمتى «رحمة الله عليه» عندالرجوع الى اهله ، وقد كان استاذنا شيخ الاسلام على بن ابى بكر «رحمة الله عليه» امرنى بكتابته عندالرجوع الى بلدى ولابد للمدرس والمفتى فى معاملات الناس منه .

ژباړه : هرزدکړی (طالب) ته ښایی چي هغه وصیت نامه لاس ته راوړي چی امام اعظم «رحمة الله علیه» ویوسف بن خالد «رحمة الله علیه» ته وکورته دتللو پرمهال کړی دي . زموږ استاذ شیخ الاسلام علی بن ابي بکر ماته وخپل ښارته دتللو پرمهال امروکړی چی دغه وصیت نامه ولیکم اودخلګو سره په روزنیز ژوندانه کښي دخلګو سره په معاملاتو ترسره کولو کښي ، ښوونکی (مدرس) اومذهبی پریکړه کوونکی (مفتی) ته دغه وصیت نامه اړینه ده .

حضرت یوسف بن خالد دامام شافعی «رحمة الله علیه» داستاذانو څخه دی اوامام شافعی «رحمة الله علیه» دده په اړه داسی فرمایی : رجلا من الخیا ر .

یعنی دی دغوره وګړو څخه دامت دی . دمحدث ابن ماجة څخه روایت دی چي یوسف خالد ته لدې امله سمتی ویل سوی دی چی سمتی وسمت ته منسوب دی اوسمت طرف (څانګه) ته ویل کیږی اودی هم دښکلی لوری څښتن اودښکلو اخلاقو څښتن وو .

نوموړي په سنه ۱۷۹ هجري قمري کي ددې فانی نړۍ څخه مخه ښه کړی ده .

حضرت حماد بن ابی حنیفة (رحمة الله تعالی علیهما)

حضرت حماد بن ابي حنيفة(رحمة الله تعالی علیهما) دامام ابوحنيفة (رحمة الله علیه) يوازنی زوی دی چي دخپل سپېڅلی پلار څخه يې دفقه زده کړي کړي دي اوپه پوره پيمانه دسپېڅلتيا اوتقوی سره مل وو او تريو وخته په کوفه کښی قاضی هم وو.

حضرت ابوعصمه نوح بن ابی مریم (رحمة الله تعالی علیه)

حضرت نوح بن ابی مریم هم دامام ابوحنيفة (رحمة الله عليه) دمخورو شاگردانو څخه وو چي دمرو نومي ځای اوسيدونکی وو او ابوعصمه يې دکنيت نوم وو او دالجامع په لقب سره يادسوی دی. امام ابوحنيفة(رحمة الله عليه) تل په قضائی مسائلو کښی پوښتی. يوه ورځ امام اعظم (رحمة الله عليه) ورته وفرمايل هرو مرو به ته دقضا دروازه وټکوي همداسي وسوه په خپل وطن کښي قاضی سو امام اعظم (رحمة الله عليه) ده مبارک ته ځيني وصيتونه چي دقضا اړوند وه دخط په واسطه وليږل چي پدې رساله کښي راوړل سوی دي. حضرت نوح بن ابي مريم ته دعلومو دجمعي له امله جامع العلوم ويل سوی دی. نوموړي څلور مجلسونه درلودل چي لومړی مجلس يې دحديثو وو، دوهم مجلس يې دامام اعظم (رحمة الله عليه) دارشاداتو بيانول وو، دريم مجلس يې دنحو وو، اوڅلورم مجلس يې دشعر اوادب په اړه وو. ده مبارک دامام اعظم (رحمة الله عليه)ترڅنگ دقاضي ابن ابی ليلی څخه هم زده کړي کړي وي.

پنځم وصیت چي پدې کتاب کښې راوړل سوی دی دامام اعظم (رحمة الله علیه) دمشهورو شاګردانو په نامه دی چي روایت کوونکی یې امام یوسف(رحمة الله علیه) دی اوفرمایی : په یوه بارانی ورځ کښې موږ څو ملګري دامام اعظم(رحمة الله علیه) وخدمت ته حاضرسو چي زموږ په ډله کښې داؤد طائی رح، عافیة اودی رح ، قاسم بن معن مسعودی رح ، حفص بن غیاث نخعی رح ، وکیع بن الجراح رح ، مالک بن مغول رح ، زفربن هزیل(رحمة الله علیهم) موجود وه امام اعظم(رحمة الله علیه) زموږ لوري ته متوجه سو او وی فرمایل : انتم مسار قلبی الخ .

دغه وصیت ددې ټولګی په آخر کښې راوړل سوی دی دنوموړو وصیتو دروښانتیا په موخه عاجز بنده ځینی ځایونه ځینی ویناوی دقوسو په منځ کښې راوړې دي اودخپل لوری یې په وریښموباندی ټاټ (کم قیمته رخت) پیوند کړی دی له دې امله چي عام خلګ دلفظ دظاهري بڼې څخه غلطه افاده ونه کړی .

الله ﷻ ته دعاکوم چي دغه چوپړ دقبولیت په لورونه ونازوي او دحضرت اقدس مرشدي دامت برکاتهم سایه پرخلګوباندي تر ډېره وخته ودانه ولری .

انه سمیع قریب ولدعاء مجیب و صلی الله تعالی خیر خلقه سیدناومولانا محمد وآله واصحابه اجمعین.

المدینه المنوره دصفري لومړی سنه ١٣٩٩وانا العبد المحتاج الي رحمة الله محمد عاشق الهي بلندشهري عفي الله عنه وعافاه وجعل اخرته خیرا من اولاه

دکتاب پیل

دامام ابوحنیفة رحمة الله علیه وصیت خپل شاګرد ابویوسف (رحمة الله علیه) ته

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

نحمده ونصلی علی رسوله الکریم

لومړی : دحضرت امام ابوحنیفة (رحمة الله علیه) څخه روایت سوی دی چي ده مبارک (خپل شاګرد) ابویوسف (رحمة الله علیه) ته (هغه وخت) وصیت وکړی چي دابویوسف (رحمة الله علیه) له لوری څخه ده مبارک ته پوهه ، نیک اخلاق اوبرلاسی پرعلم باندی ښکاره سوه او وې فرمایل : اې یعقوبه ! (۱) درنښت دپاچا کوه مقام یې لوړ ګڼه اوپه حضور کښی یې ددرواغ ویلو څخه ځان ژغوره. (باچاته) ته په هر وخت اوهر مهال مه ورځه ترڅو چي یې دیو علمی اړتیا لپاره بلنه نوی درکړی (د باچا دډیرتګ څخه لاس پرسر سه) ځکه که دی بوختیا ورسره ډیره سی بې عزتي دي کوي اومقا م دي دده په وړاندی راټیټیږی داسي ورسره واوسیږه لکه داوره سره چي اوسیږي ګټه ځني اخله اولیری ځني اوسه مه ورنژدي کیږه ځکه تا سوځي اوتاوان ځني اخلی ځکه پاچا چي دکوم عزت لټه ځان لره کوي نورو ته یې نکوي

---

(۱) یعقوب دابویوسف (رحمة الله علیه) نوم دی.

دریم : دپاچا په وړاندي دډیرو خبرو کولو څخه ځان وژغوره ځکه چي دی ستا ویناوی څیړي ددې لپاره چي انډیوالانو ته ږښیي چي دی تر تا پوه دی ستا غلطیانی په گوته کوي چي دخپل قوم په سترگو کښي دي ټیټ وښیي .

څلورم : کله چي پاچا ته ورځي دځان ددرنښت تر څنگ دنورو درنښت هم وپېژنه .

پنځم : پاچاته پر داسي مهال مه ورځه چي په وړاندی یې داسي پوهان ناست وي چي تا نه پیژني ځکه که (دپوهي په ډگر کښي تردوی) ټیټ یې ښایی چي تا وځوروی او که په پوهه کښي تردوی پیاوړی یې ښایی چي (په خبروکي) تا ټیټ کړي اوله دې امله دپاچا دسترگو وغورځی .

شپږم : کله چي پاچا د دولتي کارونو څخه (دیوکار) وړاندیز درته وکړي ترهغه بریده یې مه قبلوه ترڅو ستا ، ستا دمذهب او ستا دمسلک قضا رضا نه وي پکښي نغښتي ددې لپاره چي په دولتي چارو کښي دپردیو دمذهب وکړني ته اړنسي .

اووم : دپاچا ددوستانو اوانډیوالانو سره اړیکي مه لره بلکي یوازی ده ته نژدې کیږه .

اتم : دپاچا دانډیوالانو څخه لیري اوسه چي مرتبه او درنښت دي دتل لپاره پاته سي .

نهم : دعامو خلگو په وړاندي خبري مه کوه ترڅو چي یې پوښتنه نوي درڅخه کړي .

لسم : (دعامو خلگوسره) په دنیوي چارو اوتجارت کښې دخبرو کولو څخه ځان وساته دهغه خبرو پرته چې په پوهه (علم) پورې اړه لري ددې لپاره چې پوه نسي چې ستا مینه دمال سره ده ځکه دوی پرتا بد گمان کوي اوپدې باور کوي چې ستا مینه درشوت اخیستلو سره ده اودې لوري ته لاس خلاصوې .

یوو لسم : دعامو خلگو په وړاندې لویه لووړه خندامکوه.

دولسم :دبازار دډیرتللو څخه ډډه وکړه .

دیارلسم : (دځوانو) لغړزنو هلکوانوسره خبرې مکوه ځکه چې فتنه ده(یعنی دگناه کولو ویره ده) دوړو کوچنیانو سره خبري کول اوپر سرلاس ورتېرول پروانلري .

څوارلسم : دبې علمه سپین ږیرو سره دلاري په منځ کښې مه ځه ځکه که دلاري په اوږدو کښې دوی مخکې کړې ته وروسته سې دعلم بې عزتې دې کیږې اوکه ته مخکې سې ستا تاوان دې (ځکه رسول اللهﷺ دسپین ږیرو عزت لازم بللی دی) او فرمایی : څوک چې زموږ دمشرانو احترام نکوي اوپرماشومانو مو رحم نکوي زموږ دډلې څخه ندی .

پنځلسم : پرلارو باندې (دناسمو خلگوپه څیر) مه کښینه که دې (دکوردناستې پرته) اړتیا ورته پیداسوه نو په مسجد کښې کښینه .

شپاړسم : پردوکانونو باندې مه کښینه .

اولسم : په بازارو اومسجدو کښې خوراک مه کوه .

اتلسم : پرلارو باندی دخیرات شربتان مه چیښه اومه ئی دلاسوڅخه دخیرات ورکوونکو چیښه .
نولسم : گران قیمته جامی ، دښکلا شیان اووریښم مه استعمالوه ځکه چي پايلي يې کبر اولويي ده .
شلم : په خپل کور کي دخپلي ميرمني سره داړتيا پرته خبري مه کوه مگر داړتيا په پیمانه يې کوه .
یوویشتم : دمیرمنی سره ډيري لوبي اولاس وروړل مکوه .
دوه ویشتم : دخپلي ميرمني سره نژدېکت مه کوه مگر هغه وخت چي داللهﷻ ذکروکړي اودخير لپاره پکښي وکړي .
درویشتم : دخپلي ميرمني په وړاندي دپرديو ښځو او مينځيانو خبري مکوه ځکه چي پداسي صورت کښي داپه خبرو کښی ازادي ترلاسه کوي ښايي چي ته دنورو ښځوخبري وکړي دابه دپرديو نارينوو خبري درته وکړي (چي ډيره بده خبره ده)
څلورويشتم : دداسي ښځي سره واده مکوه چي کونډه وي پلار يا مور ولري (يادزاړه مېړه څخه) زوی يا لور ولري مگر په دې شرط سره چي دقريبانو پرته به څوک نه ورته راځي ځکه که ښځه شتمنه وي دپلار دبلني پرمهال ادعاء کوي چي ټوله شته ددې دي اومېړه ته يې دخواست په ډول ورکړي دي .
پنځويشتم : دوس تربريده دخوابښي اوخسر کورته مه ورځه (يعني دشرعي عذر پرته) .

شپږویشتم : دخوابښي اوخسر په کور کښي میلمستیا ته زړه مه ښه کوه ځکه چي مال درڅخه اخلي اوطمعه یې درته ډیریږي .

اوه ویشتم : دداسي ښځي دواده کولو څخه ډډه وکړه چي زامن اولوني دزاړه میړه څخه ولري ځکه دا خپل مالونه دهغه اولادو لپاره ذخیره کوي اوستا دمالوڅخه یې غلاکوي دوی ته یې ورکوي ځکه زوی تر تا ورته محبوب دی .

اتویشتم : دوې میرمني (ماینې) په یوه سرای کښي مه سره یوځای کوه

نهه ویشتم : ترهغه وخته واده مکوه ترڅو چي دي باور نوی راغلی چي دواده ټولي اړتیاوي پوره کولای سم .

دیرشم : لومړی دعلم لټه کوه بیا حلال مال سره یوځای کړه په دریم قدم کښي په واده کولو بوخت سه ځکه که دمال په لټه بوخت سي دمینځو او مریانو رانیولو ته دي رابولی اوپه دنیا دي مشغوله کوي تر زده کړي وړاندي واده مکوه ځکه چي وخت دي ضائع کیږي اولادونه دي ډیریږي او داړتیا دپوره کولو لپاره یې اړکیږي په نتیجه کښي علم او مال دواړه درڅخه پاتیږي .

یودیرشم : دځوانۍ په پیل کښي په علم بوخت سه چي زړه دي دنورو بوختیاوو څخه خلاص وي بیا دمال دیوځای کولو لټه کوه ځکه ډیرشغل دمال ، اولاد زړه پراګنده کوي کله چي دي مال جمعه کړی نو واده وکړه اوداسي ژوند ورسره وکړه لکه چي مي درته وویل .

دوديرشم : دالله ﷻ څخه ويره ، دامانت اداکول اونصيحت عامواوخاصو ته کول پرتا لازم دي.

دروديرشم : دخلگو درنښت تر پښو مه لاندي کوه بلکي درنښت يې کوه ډيره گذاره مه ورسره کوه که دوی گذاره کول غواړي نودديني مسائلی ورته بيانوه ترداسي بريده که څوک دعلم څښتن وي اوپه علم بوخت وي اوکه دعلم څښتن نوي ‹يعنی دعلم سره مينه نه لری› ځان درڅخه ژغوري.

څلورديرشم : وعامو خلگو ته ‹ بي علمو خلگو ته ›د دين داصولو دبيانولو څخه ځان وساته چي په علم کلام پوري اړه لری ځکه دوی داسي ډله ده چي ستا تقليد کوي اوپه دې اصولو سره مشغوله کيږي ‹ پايلي يې بدي دي ›.

پنځمه ديرشم : که څوک ديومسئلې پوښتنه درڅخه وکړي نودومري جواب ور کوه چي سوال يې درڅخه کړی وي نورڅه په جواب کي مه ورسره زياته وه ځکه جواب ځني ورکيږي.

شپږديرشم : که لس کاله دکار اوکسب څخه بې برخي سي ‹دناداری له امله › دعلم څخه مخ مه اړوه ځکه که دي مخ واړوی دناداری سره به مل سي ځکه الله ﷻ فرمايي : چا که زما دذکرڅخه مخ واړوی بېشکه دتنگ ژوندڅښتن به سي.

اووه ديرشم : څوک چي ستا څخه پوهه ترلاسه کوي داسي يې گڼه لکه ستا زوی يا اولاد چي وي پدې موخه چي مينه يې دعلم سره زياته سی.

اته دیرشم : دعاموا وښاري خلگوڅخه که څوک ستا سره اختلاف کول غواړی (یعنی په مذهبي چارو کښي دلائل ویل غواړي) نو ته اختلاف مه ورسره کوه ځکه چي ددوی سره اختلاف کول ستا دمخ اوبه بیایي (یعنی بې عزته کوي دي). اختلاف کول ستا دمخ اوبه بیایي (یعنی بې عزته کوي دي).

نهه دیرشم : دحق په ویلو کښي دچا دجاه اوجلال پروا مه کوه که څه هم پاچا وي .

څلویښتم : خپل ځان پدې مه راضي کوه چي ترنورو کم عبادت وکړي (یعني ترعاموخلگوډیرعبادت کوه) ځکه چي عام خلگ ستا برلاسی پرعبادت نه وینی ترهغه عبادت چی دوی یې کوي نوپرتا باندي دبدي اود لږمینی دعبادت سره باورکوي اوپردې عقیده وي چي ستا علم تاته گټه اوفائده نده کړي مگرهغه گټه چي دوی ته دي رسولي ده ددوی دجهل په اړه.

یوڅلویښتم : کله چي یوښارته ورسي په دې ښار کښي نور علماء موجود وي نودځان لپاره لوړ مقام مه لټوه بلکي داسی واوسه لکه یوددوی څخه ددې لپاره چي دوی پوه سي چي ستا مقصد ددوی عزت لمنځه وړل ندي که داسي ونه کړي دوی به په اتفاقی ډول درباندي راجمعه سي او ستا کړنلاره به بدنامه کړي اوعام خلگ به هم درباندی راووزي اوتیز،تیزبه درته گوري (په پایله کښی به) بې ځایه اوبې فائدې بدنامه سی.

دوځلويښتم : (دعلماؤ په شتون کښې) فتوی مه ورکوه که څه هم دفتوی طلب درڅخه وکړي (دعلماؤ سره) علمي مقابله (رد قدح) مکوه.

دروځلويښتم : ددوی په وړاندي هیڅ مه وایه ترڅو چي یوښکاره دلیل نوي درسره.

ځلورځلويښتم : ددوی پراستاذانو باندي بد مه وایه ځکه الله ﷻ فرمایي : تاسو ښکنځل مه کوی هغه کسانو ته چي دالله ﷻ پرته بل چاته عبادت کوی نودوی به هم الله ﷻ ته ښکنځل کوي تیری به وکړی د ناپوهی له امله.

پنځه ځلويښتم : دخلګوسره پرحذراوسه (یعني په راکړه ورکړه کښې دهوکه مه ورسره کوه بلکې محتاط ورسره اوسه) .

شپږځلويښتم : دالله ﷻ سره په پټه داسي اوسه (یعنی عبادت کوه) لکه په ښکاره چي یې کوی (یعنی دخلګوپه وړاندي) دعلم هیڅ کارصیح نه دی ترڅوچي باطن یې دظاهر سره برابرنوي.

اووه ځلويښتم : که پاچا یوکار درته وسپاری، چي ته یې وړتیا لري ترڅو چی دي باورنوی راغلی که یې زه قبول نه کړم زما پرته یې یو بل (نااهله) څوک قبلوي خلګوته تاوان رسوي اوپدې پوه سي چي دغه سپارل زما دعلم لکبله دی.

اته ځلويښتم : دمناظرې په مجلس کښې (چي شرعا روا نه وي) دویري اومرعوبیت سره مل خبري مه کوه ځکه داسي خبري دزړه

دخبروپه ښکاره کولو کښي نقص پیداکوي اود ژبي بندیز پیداکوی.

نهه څلويښتم: ډېري خنداکولو څخه ځان وژغوره ځکه چي ډېره خندا زړه وژني.

پنځوسم: دښځوسره ډيري خبري اوناسته اوولاړه مه کوه ځکه زړه وژني.

يوپنځوسم: په ارامتيا اوسکون سره رفتارکوه په کارونوکښي تلوارمکوه.

دوپنځوسم: که څوک دشا دخوا نعره درپسي وکړي جواب مه ورکوه ځکه په حيوانانو پسي دشا دخوا رږغ کيږي.

دروپنځوسم: کله چي خبري کوي (په خبروکي) ډېري ناري مه وهه اوازمه پورته کوه.

څلورپنځوسم: دځان لپاره ارامتيا اولرښوريدل عادت وگرځوه ددې لپاره چي دخلگوپه وړاندي دي دپوهي مقام څرگندسي.

پنځه پنځوسم: دخلگوپه منځ کښي دالله ﷻ ذکرډېر کوه ددې لپاره چي خلگ ستا څخه ذکر ازده کړي.

شپږ پنځوسم: دځان لپاره يو(ځانگړی) ورد (ذکر) وټاکه چي قرآن پکښي لولی دالله ﷻ ذکرپکښي کوي اوشکروايي پرهغه څه باندی چی دصبربلنه يې درکړی ده اونعمتونه يې در کړي دي.

اووه پنځوسم : دځان لپاره په هره میاشت کښي خاصی ورځي وټاکه چي روژه پکښي ونیسي ترڅوخلګ (په روژه نیولو کښي) ستا تقلید وکړي په هغه عبادت مه راضي کیږه (یعنی بسنه مه کوه) کوم چي عام خلګ په راضي وي (یعني ترعامو خلګوعبادت ډیر کوه).

اته پنځوسم : دځان ساتنه کوه (په دې موخه چي بي ګټې کارونه اوګناه درڅخه ونسي اودنورو ساتنه کوه چي ستا ددنیا اوآخرت (کارونه ووینی) ستا دعلم څخه ګټه واخلي.

نهه پنځوسم : خپله (په بازار کښي) رانیول اوخرڅول مه کوه بلکي یوداسي څوک وټاکه چي ستا کارونه په ښه توګه تر سره کړي اوپرتا باندي اعتماد وي.

شپیتم : ددنیا په ټولو چاروکښي چي ته پکښی راشکیل یې ډاډه مه اوسه (یعنی دافکرمه کوه چي زما ټولي کړني ریښتنی دي (ځکه دنفس اوشیطان ویره سته) بېشکه الله ﷻ دټولو شیانوپوښتنه کوي

یوشپیتم : لغږزني مریان مه رانیسه.

دوشپیتم : که څه هم دپاچا سره نژدې اړیکی ولری (خوخلګوته) یې مه ښیه چي زه دپاچاسره نژدې اړیکي لرم ځکه چي بیا خپل کارونه ستا دغاړي کوي نوکه چیري یې کارونه ورپوره کړي سپکاوی دي کوي که یې ورپوره نکړي عیب داره کوي دي.

تعلیم الاسلام ویب پاڼه :
www.taleemulislam-radio.com

دروشپيتم : ځان دعامومسلمانا نو په خيزګنه مګرپه خپل مسلک کښې چې دعلم څخه عبارت دی (يعنی دعلم په اړه خپل مسئوليت زيات ګڼه).

څلورشپيتم : دخلګوپه ناسمو کارونو کښې تقليد مکوه بلکي په غوره کارونو کښې يې تقليد کوه.

پنځه شپيتم : که دي په يوانسان کښې بدي وليدل مه يې بيانوه بلکي دخيرلمه ورته کوه په خير يې ياد کړه مګر بدي يې په ديني چاروکښې وه خلګو ته وښيه ددې لپاره چې خلګ يې تقليد ونه کړی اوځان څني و ژغوری ځکه رسول اللهﷺ فرمايي : دفاجر انسان بدي بيان کړی ددې لپاره چې خلګ ځان څني وژغوری .

شپږشپيتم : که دي دلوړمقام د ښتن څخه ديني نيمګړتيا وليده ورته بيان يې کړه دلوړمقام اومرتبې پروا يې مه کوه ځکه الله ﷻ دي مرسته کوونکی اومددګار دی که دي يوځل دغه کاروکړی دوی درڅخه ويريږی هيڅوک دلاوری نسي کولای چې ستا په وړاندی اويا ستا په ښار کښې بدعة (غيرشرعی کار) ښکاره کړي وداسي کارته عوام خلګ وهڅوه ترڅوخلګ ددين په زيا ر کښې ستا تقليد وکړی.

اوه شپيتم : که دي دپاچا څخه داسي کار وليدی چي دعلم، پوهي سره برابرنه وو ورپه ګوته يې کړه په داسي حال کښ چي ته يې فرمانبردار يې ځکه دپاچا توان ستا ترتوان ډيردی اوورته ووايه په هغه څه چې ته برلاسی يې زه دي فرمانبردار يم خوځيني کړني

دي دپوهي سره برابري ندي کله چي دي داکاروکړی نویو ځل بس دی ځکه که په تکرار سره ورته ووایي ښایي درنښت دي لمنځه ولاړسي اوددین د نقص لامل به سی (کچیري اړتیا ورته پیداسي دداسي کسانو لخوا ترسره سي چي ستا تراثر لاندي وي نو یویادوه ځله داکار وکړه ترڅوخلګ ستا زیار په دین کښي اوحرص په امربالمعرف ووینی کله چي دي داکاروکړی خلګو ستا هڅي اوزیا رولیدی او بیا دي دپاچا ښځه هغه کړنه ولیده نو یوازي کورته ورسه دینی اومذهبی خبری ورته وکړه که بدعت کوونکی وو مناظره ورسره وکړه او که پاچا ووداللهﷻ اورسول اللهﷺ ویناوي ورته بیان کړه که یې ومانه خوښه که یې ونه مانه داللهﷻ ښخه وغواړه چي دظالم ښخه دي وساتي.

اته شپیتم : مرګ په یادلره د استاذانولپاره مغفرة (بخښنه) دښښتن تعالیﷻ ښخه غواړه اودهغه چا لپاره (مغفرة غواړه) چي دین دي ځیني لاسته کړی وي.

نه شپیتم : دقرآن تلاوت تل کوه.

اویایم : زیارت دقبرونو،بزرګانو اوسپېڅلو ځایونودیرکوه.

یواویایم : دعاموخلګوسره چي په مسجدونو ،سپېڅلو ځایونو او اوهدیرو کښي مخ سی دوی د رسول اللهﷺ اونیکوخلګوپه خوب لیدل درته بیان کړي درست یې بوله.

دواویایم : ددین اوسمي لاري د دعوت پرته دناسموخلګوسره مه کښینه.

دروا اويايم : ډيرلعنت ويل او ښکنځل کول مه کوه.

څلورا اويايم : مؤذن چي اذان وکړي دمسجدتللوتياري کوه ددې لپاره چي عام خلګ ستا مخکي ولاړنسي.

پنځه اويايم: دپاچا په همسايتوب کښی سرای مه جوړوه.

شپږ اويايم : که دی دهمسايه څخه (ناسم کار) وليدی پټ ئی کړه ځکه چی داستا سره امانت دی ، اودنورو خلګوپټ احوال مه ښکاره کوه.

اوه اويايم : که څوک (په يوکارکي مشوره درڅخه وغواړي نو مشوره ورکوه څومره چی پوهیږی ځکه دغه کاردی اللهﷻته نژدی کوی ، زما دغه وصيت ومنه ددنيا اواخرت لپاره دي ګټه ده انشآءالله تعالی.

اته اويايم :دبخله څخه ځان وساته ځکه بخل دي دخلګوپه وړاندي رسوا کوي.

نهه اويايم : طمعه کوونکی مه اوسه مه درواغ وايه مه په خبروکښي دخلګوسره ګډيږه بلکي په ټولو کارونوکښي خپله میړانه وساته.

اتيايم : هروخت سپيني جامې اغونده.

يواتيايم : دشتمن زړه څښتن اوسه دځان له (لوري)څخه لږ حرص ښيه اولږ مينه ددنيا سره دځان شتمنی ښکاره کوه مسکنت مه ښکاره کوه که څه هم مسکين يې.

دوولسم: همتناکه اوسه ځکه د چا چې همت ټیټ وي مقام یې هم ټیټ وي.

دروولسم: کله چې پرلاري ځې چپه اوراسته لوري ته مه ګوره بلکې مخکې ته ګوره.

څلورلسم: کله چې حمام ته ورسې دعاموخلګوسره په ناستې ځای اوپیسو ورکولو کښې ځان مه برابروه بلکې تردوی زیاتې پیسې ورکړه ترڅوستا میړانه ښکاره سي اودوی به دې درنښت وکړي.

پنځه لسم: مال، سامان، اوجامې خپل دې اودصنعت کارونه خپله مه کوه بلکې یوباورلرونکی سړی ته یې وسپاره.

شپږ لسم: دخلګوځخه (نامشروع) محصول مه اخله.[1]

اوه لسم: دراهم (پیسې) خپله مه تله (یعنی مه یې حسابه) بلکې پریوبل (باورلرونکي) سړی باندې باورکوه.

اته لسم: ددنیا سپکاوی کوه (هغه دنیا) چې دعلماؤ په آند سپکه ده ځکه الله ﷻ ته (علماء) تردنیا غوره دې.

نهه لسم: خپل (دنیاوي) کارونه بل چاته سپاره ځوپرعلم ښه بر لاسی واوسې داسې کړنه دې عزت ساتی.

([1]) ددغه محصول ځخه موخه مکس دی مکس دجاهلیة په وخت کې یوخاص نامشروع دود وو چې اوس له منځه تللی دی.

نوی یم: دلیونیانوسره خبري مه کوه مه دهغه خلگوسره خبري کوه چي دمناظرې په اصولو اودلیل نه پوهیږي اویا لته دمقام کوي (علمي فائده یې هدف نوي) بلکي د مسائلوپه بیان دي ډوبوي اوعزت دي لمنځه وړي اوستا (دعزت) پروا نکوي که څه هم په دې و پوهیږی چي ته پرحق یې.

یونوییم: کله چی داسي خلگوته ورسي چي پرتالوړوي نوپردوی ځان لوړمه بوله ترڅودوی دي لوړونه گڼي ددې لپاره چي ددوی څخه تاوان درته متوجه نسي.

دونوی یم: که په یوقوم کښي اوسیږی ترهغه په لمانځه کښي مه مخکی کیږه ترڅودوی دي دعزت په ډول مخکي نه کړي.

درونوی یم: دغرمې اوسهار وختي پرته حمام ته مه ځه اومه دعامو خلگودتفریح ځایوته ورځه.

څلورنوي یم: په کومو ځایوکښي چي پاچهان ظلم کوي مه ورځه مگرهغه وخت که ستا په نصیحت یې دظلم څخه لاس اخستی ځکه که دوی ستا په وړاندي یوناروا کړنه ترسره کړي چي ته یې دمنعي توان نه لری ستا دچوپتیا له کبله خلگ فکر کوي چي داظلم یوجائزکاردی.

پنځه نوی یم: دعلم په مجلس کښي دقهر اوغصې څخه ځان وژغوره.

شپږ نوی یم: دعامو خلگو په وړاندي قصې مه کوه ځکه قصه کوونکي ته درواغ ویل اړین دي.

اووه نوی یم : که دي دیوعالم سره مجلس کول وغوښتل (یعني دهغه داستعداددمعلومولو په موخه) که مجلس دفقه وو خپله ورحاضرسه څومره چي دده (په استعداد) وپوهیدي بیان یې کړه که داسي نه وو نومه ورځه ددې لپاره چي خلګ ستا په ورتګ باندي دوکه نسي پر ده باندی به دیوداسي عالم ګمان وکړي چي دی هغسی نوي.

اته نوي یم : که پورتني کس ددې صلاحیت درلودی چي خلګوته مذهبي فتواوي ورکړي نوخلګوته یې بیان کړه اوکه یې صلاحیت نه درلودی نوته مه کښینه چي ستا په وړاندي درس وکړي بلکي یواعتمادي سړی ورپرېږده ترڅوتاته دده دخبرو په ډول اودعلم په اندازه معلومات درکړي.

نهه نوی یم : دذکر ومجلسوته (چي غیرمشروع وي) مه حاضرېږه همداډول هغه مجلس ته (مه ورځه) چي ستا دعزت اوسپېڅلتیا په موخه دوعظ بلنه درکړي بلکی کلی وال واستوه چی باورپرې لري اویوشاګرد ورسره واستوه.

سلم : دنکاح دخطبې ویلو چاري دخپل کلي امام ته وسپاره همدا ډول دجنازې اواخترونو دلمنځونو امامت نوموړي امام ته وسپاره اوما په نیکودعاوو کښې مه هیروه دغه نصیحت قبول کړه ستا اودټولو مسلمانانو دمصلحت په موخه دغه نصیحت درته کوم.

دامام اعظم رحمة الله علیه نصیحت د قاضی القضاة امام ابویوسف رحمة الله تعالی علیه په نامه پاي ته ورسیدی.

....

دامام ابوحنیفة رح وصیت خپل

شاګردیوسف بن خالد رحمة الله تعالی علیه ته

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

کله چي یوسف بن خالدسمتي رح دامام ابوحنیفة (رحمة الله علیه) څخه دعلم زدکړه وکړه اوخپل ښار بصرې ته یې دتللواراده وکړه نوامام اعظم رح دتللواجازه ورکړه اوورته وي فرمایل : یووصیت دتحفې په ډول درته کوم چي دخلګوسره په ژوند کولو، دعلماؤدمرتبو په پیژندلو ، دځان په ادب کولو، ترلاس لاندی خلګوسره په ښه سلوک کولو اودعامواو خاصوخلګوسره په معامله کولو کښی ورته اړیی.

(دغه وصیت) به تاته دپوهي ښودلوپرمهال یوه داسي آله وي چي دعلم سمون اوښکلاپه راځي اودمعیوب کولو څخه یې ژغوری. پوه سه که دي دخلګوسره ګذاره بده وي ټول خلګ به دي دښمنان وي که څه هم دي میندی اوپلرونه وي که دي دخلګوسره ګذاره ښه وي ټول به دي میندي اوپلرونه سي (یعنی دوستان او خواخوږي به سي) که څه هم قریبان دي نوي.

یوسف بن خالد رح فرمایي : امام اعظم (رحمة الله علیه) راته وفرمایل ترهغه پوري صبر وکړه ترڅوټول وصیتونه په تفصیل سره په خپل فکردرته و کړم چي په پیژندلوسره به یې په خپل زړه کښي زما شکرګذاره سي.

یوسف رح فرمایي : کله چي دغه وخت تیرسو اودوصیت وعده یې وکړه په فارغ وخت کښي راته وفرمایل : زه تول هغه څه تاته ښکاره کوم چي تاته وړاندي کیږی گویا زه ستا سره مل یم کله چي بصرې ښارته ورسي هغه کسان چي زموږ مخالف دي ستالوري ته به متوجه سي که ته دځپل لوړعلم په مټ پردوی ځان لوړکړی او دځپل علم په زورددوی په وړاندی په فخرسره ویناکوی پایله به یې داوي چي ددوی سره به دناستی ولاړی او دگډ ژوند څخه به خلاص سي ته به ددوی مخالفت کوي دوی به ستا مخالفت کوي ته به ددوی سره اړیکي شکوي دوی به ستاسره اړیکي شکوي دوی به تاته بد وایي ته به دوی ته بدوایي دوی به تا بد لاری ښیی ته به دوی بدلاري ښیی ستا ولوري ته به دنامشروع لاری نسبت کوی په نتیجه کښي به دواړه بدنامه سی آخربه ددې ځایه څخه وتللوته اړسي داسي کړنه زما نه ده خوښه ځکه هغه کسان هوښیاران ندي چي گذاره نکوی اوگذاره کولوته اړوي مگر چي الله ﷻ ورته دوتلوځای پرانیزی.

کله چي بصرې ته ورسي خلگ به دي ښه راغلاست وکړي ملاقات به دي وکړي ستاحق به وپیژني نوته دهرسړی مقام وپیژنه دشریفوخلگوعزت وکړه اودعلماؤدرنښت وکړه دسپین ږیرو احترام وکړه دځوانانوسره نرمي وکړه دعاموخلگوسره نژدې اوسه دناسموخلگوسره خواخوږي وکړه دغوره خلگوسره ملگري وکړه پاچا (آمر) په بدنامه مه یادوه دهیچا سپکاوی مکوه دچا په انډیوالی باورمه کوه ترڅوچي دي ازمویلی نوي دکم همته خسیس

سړي سره اشنايي مه کوه کوم شی چي په ښکاره درته ناسم ښکاره سو مينه مه ورسره کوه . دبي عقلانوسره ازاد ژوند مه کوه دميلمستيادعوت اوهديه مه قبلوه (يعني چي شرعي عذر موجود وي) گذاره اوصبرکوه بردباره اوسه دښواخلاقوښښتن اوسه پراخه سينه لره نوي جامې اغونده دسوارلۍ لپاره ښه حيوان غوره کوه خوشبويي (عطر) ډير استعمالوه خپل شخصي کارونه يوازي کوه دخادمانو اولاس لاندي کسانولتہ کوه (بيايي) تعقيبوه ددوی په ادب اوبرابري کښي وړاندي اوسه پدې لاره کښي دنرمۍ څخه کاراخله دډيري سزاڅخه کارمه اخله که نه نوبي نتيجې به سي (يعنی په خپله سزا مه ورکوه چی ستاعزت ته تاوان رسوی) پرلمونځونو باندي پايبندي کوه خوراک ورکوه (يعنی سخاکوه) څکه بخيل سړی سالار نسي جوړيدای يوپټ مشاور لره چي دخلگوپه حالاتو دي خبروي (دخبرتياپرمهال به دبدوکارنواصلاح وکړي) نو کله چي دي فساد وليدی داصلاح لپاره يې تلوار کوه هرکله چي په اصلاح (راوستلو) پوه سوي مينه (داصلاح سره) ډيره سي اوعزم به دي پياوړی سی.

څوک که ستا سره ملاقات کوي که يې نه کوی خوته ملاقات ورسره کوه څوک که نيکي درسره کوي که بدي درسره کوي خوته نيکي ورسره کوه عفوه(بخښنه) کوه خلگوته په نيکۍ سره امر کوه دبي گټوشيانوڅخه ليري اوسه کوم شی چي تاوان دررسوي پريږده يې دحقوقو په برپايه کولو کښي تلوارکوه که دي دملگروڅخه څوک ناروغه سي خپله پوښتنه پرکوه او د استاذو

په ذریعه یې دصحت حال معلوموه که دي دملګروڅخه څوک ورک
سي دحالاتولټه یې کوه که څوک ستا په وړاندي کښیني ته دده په
وړاندي مه کښېنه که څوک ظلم درسره وکړي ته وصیله ورسره کوه
څوک چي درته راسی عزت یې کوه که څوک بد درسره وکړي ته
بخښه ورته کوه که دي څوک په بدوالفاظویادکړي ته یې په ښو
اوښائسته الفاظویادکړه که دي دملګروڅخه څوک مړسي «ستاپر
زمه یې حق وي» حق یې ورکوه که چاته غم ورسیدی تسلي ورکوه
که چاته تکلیف ورسیدی دغم شریکی، ځرګندونه ورسره کوه که
چا دیوکار کولو وړاندیز درته وکړی کار ور وکړه که چا په غم
کښي دهمکاری، غوښتنه درڅخه وکړه همکاري ورسره کوه
دخلګوسره دخپلي دوستی، ځرګندونه کوه څو چي ستا توان وي
هرچاته سلام اچوه که څه هم چس خلګ وي که ستا اودنورو
**مجلس یوځای سو یاته دنورو سره یوځای سوي دمسائلو دبیان
لړی پیل سوه اوددوی خبرنه ستا په آند صحیح نه وه «په تلوارسره»
خپله رایه مه ښکاره کوه.**
که څوک «دیومسئلې» پوښتنه درڅخه وکړی په دودیزو **الفاظو** یې
پوه کړه «یعنی په داسی ډول چي دوی په پوهیږي» وروسته نوره
وینا «خیرینیزه برخه» ورته بیان کړه چي داسي اوداسي ده که ددوی
څخه چا واوریدی «یعنی پوه سو» ستا مقام مرتبه او «دعلم» اندازه
به دي ورته معلوم سي که چا اختلاف درسره کاوه یوډول نه یوډول
پوهه ورکړه چي فکرپکښي ووهی خلګوته روښانه اوښکاره پوهه
ښیه پټ اودقیق شیان مه ورته وایه مینه دخلګوسره کوه کله کله

مزاق (ټوکی ټکالی) ورسره کوه خبري ورسره کوه څکه دغه شیان ستا دعلم لرې تل روانه ساتي کله کله خوراک ورسره کوه دبي کاروانسانانو څخه بي پروا اوسه دخلگو اړتیاوي پوره کوه نرمي باندی کوه ددوی پرنیمگړتیاووسترگی پټوه دسینې تنگوالی اولږ حوصله ددوی په وړاندی مه ښکاره کوه داسي اوسه لکه یو ددوی څخه دخلگوسره داسي معامله کوه لکه خپل ځان ته چي یې کوی کوم څه چي ځان ته خوښوي دوی ته هم هغه خوښوه پرخپل ځان باندي برلاسی دځان دنیمگړتیاوو دخلاصون په مټ کوه اوحالات یې خیره اوشر پیداکونکي کارونه پرېږده که څوک زړه درته تنگوي ته زړه مه ورته تنگوه دهغه چا خبري اوره چي ستا خبري اوري خلگ وهغه شی ته مه اړباسه چي ته یې نه یې اړکړی دخلگو په هغه حال راضي اوسه چي دوی په راضي دي ښه نیت ورته څرگندوه په کارکښي ریښتنی اوسه کبر،لویي (دځان څخه لیره کړه دچم اودوکې څخه ځان وژغوره که څه هم دوی دوکه درسره وکړي امانت ساته که څه هم خلگ خیانت درسره وکړي په وفا کښی ټینگ اوسه په تقوی اوپرهیزگارۍ باندی منگولی لگوه دنورودینونو دښتنانوسره وړاومناسب ژوند کوه.

امام اعظم (رحمة الله علیه) خپل شاگرد ته وفرمایل که دغه وصیتونه ټینگ کړي امیدلرم چي سالم به سي بیا یې ورته وویل ستا جلاوالی مي غموي ستا پیژندنه زما دمیني ذریعه ده دلیکنو دلاری اړیکی راسره ساته اوخپلي اړتیاوی دي راته ووایه ته ماته دزوی په خیریې اوزه تاته دپلارپه خیریم.

دامام اعظم وصیت خپل زوی حماد رحمة الله علیهما ته

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

اې زويه! الله ﷻ دي پر هدايت ثابت قدم لره (اوپه سپېڅلو کارونوکښې) دي الله ﷻ پياوړی لره يوڅو وصيتونه درته کوم که يې ياد ولري اوپايبندي پرې وکړي هيله لرم چې الله ﷻ به دي په دين اودنيا کښې نيکبخته کړي.ان شآء الله تعالى.

لومړی وصيت : تقوی غوره کړه (يعني دالله ﷻ څخه وويرېږه) او خپل دبدن غړي دگناه څخه پاک ولره دالله ﷻ ټول امرونه برپايه (قائم) لره دغه ټول کارونه والله ﷻ ته دخالص عبادت په موخه دي.

دوهم : که ديوشی وپوهي ته اړيې ناپوه مه پاتېږه (يعنی دپوهی لټه يې کوه).

دريم : دهغه چاسره ژوند مه کوه چې ديني يا دنياوي اړتيا ورته نه لري (يعنی دبې گټې سړی سره ملگري مه کوه).

څلورم : دنورو سره انصاف کوه دخپل ځان لپاره داړتيا پرته انصاف مه غواړه.

پنځم : دمسلمان اوکافردواړوسره دښمني مه کوه (يعنی هغه کافر چې درېښتنی اسلامي هيواد تابعيت يې داسلام داصولوسره ترلاسه کړی وي ياپه بل عبارت زمي وي).

شپږم : صبراوقناعت پرهغه مال اومقام کوه چې الله ﷻ درکړی دی.

اوم : (په مالي اونوروچاروکښي) خپل تدبير(کړنلاره) ښکلی لره ترڅودنورو خلګودا ړتياڅخه خلاص سي.

اتم : دخلګوپه سترګوکښي ځان سپک مه ښکاره کوه.

نهم :دبې ګټو خبرو اوکاروڅخه ځان بيل کړه.

لسم : دخلګوسره چي يوځای سي لومړی سلام وراچوه غوره خبري ورسره کوه دغوره خلګوسره مينه کوه دشراچوونکو خلګو ګذاره (دلداری) کوه.

يوولسم : داللهﷻ عبادت ډيرکوه ذکراودرود پرنبيﷺ باندي ډيروايه.

دوولسم : په سيد الاستغفاربوخت اوسه چي درسول اللهﷺ ددې قول څخه عبارت دی :

اللهم انت ربی لااله انت خلقتنی وانا عبدک وانا علی عهدک ووعدک مااستطعت اعوذ بک من شرماصنعت ابوء لک بنعمتک علی وابوء بذنبی فاغفر لی فانه لايغفرالذنوب الاانت.

(دويلوګټی يې په لاندي ډول دي) که دغه پورتنی کلمې چا ماښام وويلی په داغه شپه مړسو جنت ته به داخل سي که چاسهار وويلي په داغه ورځ مړسوجنت ته به داخل سي.

دحضرت ابی دردا ءﷺ څخه روايت دی کله چی ده ته وويل سوه چي کوردي وسوځی ده مبارک وفرمايل: نه دی سوځلی ځکه ما درسول

اللهﷺ ښخه اوريدلي دي چي که چا دغه (لاندينی) کلمې دورځی په لومړی برخه کی وويلی ترماښامه به مصيبت (تکليف) نه ور ورسيږي که چا په آخر کي د ورځي وويلي ترسهاره به مصيبت نه ور ورسيږي.

(**کلمه مبارکه په لاندی ډول ده**):

اللهم انت ربی لااله الاانت عليک توکلت وانت رب العرش العظيم ماشاء الله کان وما لم يشاء لم يکن لاحول ولاقوة الابالله العلی العظيم اعلم ان الله علی کل شيئ قدير وان الله قد احاط بکل شيئ علما اللهم انی اعوذ بک من شر نفسی ومن شرکل ذی شرومن شرکل دابة انت آخذ بناصيتها ان ربی علی صراط مستقيم..

ديارلسم: هره ورځ په پابيندی، سره قرآن کريم لوله ثواب يې رسول اللهﷺ، موراوپلار، استاذانو اوټولو مسلمانانو ته بخښه.

څوارلسم: دملگرو(دشرڅخه) تردښمن ځان، ډيرساته ځکه په خلگوکښي فساد ډيردی نو تر اشنای دي دښمن تاته گټمن دی (ځکه دښمن درڅخه ليري دی اوداشنای سره لاس اوگريوان يي).

پنځلسم: پټ حالات، ، سره زر (يعنی مال)، کرنلاره اودتللوځای چاته مه ښيه.

شپاړسم: دهمسايه سره ښه سلوک کوه اوتکليفونه ئی زغمه.

اوولسم : داهل السنة والجماعة مذهب ټینګ ونیسه دناپوهانو اوګمراهانو څخه لیري اوسه.

اتلسم: په ټولو کارونو کي دي نیت پاک کړه اودحلال خوارک زیاته لټه کوه.

نولسم : په پنځو حدیثونو عمل وکړه چي ما دپنځولکو حدیثونو څخه راټول کړي دي ، لومړی حدیث دادی چي رسول اللهﷺ فرمایي : ټول عملونه په نیت پوري اړه لري هرسړی لره هغه څه دي چي نیت یې کړی وي.

دوهم حدیث دادی : رسول اللهﷺ فرمایي : ښه کارسړی لره دادی چي بې ګټي کارپریږدی.

دریم حدیث دادی : رسول اللهﷺ فرمایي : مؤمن به نسی یوستاسو څخه تر هغه وخته پوري چي خوښ کړی خپل وروړته هغه څه چي ځان ته یې خوښوي.

څلورم حدیث دادی : رسول اللهﷺ فرمایی : حلال ښکاره دي حرام ښکاره دي ددوی په منځ کښي مشکوک شیان دي چي ډیرخلک یې نه پیژني نوکه چا دمشکوکوشیانو څخه ځان وساتی دخپل دین عزت اوسپېڅلتیا یې وساتل که څوک په مشکوکوشیانو کښي ولویدی په حراموکښي ولویدی لکه شپانه چي دتاکلی کربښي (دمنعي حدود) په شاوخوا کښی پسونه څروی نژدې دی چي پکښي ولویږي خبردار اوسی هرپاچا لره تاکلی کربښي سته دالله ﷻ تاکلی کربښی (دمنعی حدود) حرام شیان دي خبراوسی په بدن کښي

يوه ټوټه غوښه ده كه اصلاح سي ټول بدن به اصلاح سي كه فاسده سي ټول بدن به فاسد سي هغه زړه دى.

پنځم حديث دادى : رسول اللهﷺ فرمايي : كامل مسلمان هغه څوک دى چي دژبي اولاس (دتاوان) څخه يې خلگ په امن وي.

شلم وصيت : دصحت او جوړتيا په حال كښې (دالله ﷻ څخه) د ويري اواميد په منځ كښې اوسه (يعنى دجوړتيا پرمهال دالله ﷻ ټول امرونه سرته رسوه اودنواهيو څخه يې ځان ژغوره) (دمرگ دراتلو پرمهال) داسي مړسه چي پرالله ﷻ دي ښه گمان وي (يعني دمغفرت اوخلاصون دي ټينگ گمان وي) اودمغفرت اوبخښني هيله دي پياوړي وي (داسى اميد) په سالم زړه كښې وي بېشكه الله ﷻ زيات بخښونكى اوزيات مهربان دى.

دامام اعظم رحمة الله عليه وصيت چې خپل زوى حماد رحمة الله عليه ته ئى كړى و.و پاى ته ورسيدى.

******

حضرت امام اعظم رحمة الله علیه دقضا په اړه دغه وصیت ونوح بن ابي عصمة رحمة الله علیه ته فرمایلی دی

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝١

نحمده ونصلی علی رسوله الکریم

نوح بن ابي عصمة (رحمة الله علیه) فرمایي : ما دابوحنیفة رح څخه داحادیثودمعناوو زده کړي کولي ده مبارک ډیرښه تشریح اوتفسیرکاوه هم داډول ما دباریکومسائلو پوښتنه ځني کوله په عمومي ډول زماپوښتني دقضا دمسائلو او احکامو په اړه وي امام اعظم (رحمة الله علیه) (یوه ورځ دوراندوینا په ډول) راته وفرمایل: ته به دقضا دروازه وټکوي (یعنی قاضی به سي) نوح بن ابي عصمة فرمایي : کله چي زه خپل ښار مرو ته ولاړم دلږ وخت وروسته دستي په قضا اخته سوم امام اعظم(رحة الله علیه) لا ژوندی وو نوح بن ابي عصمة وایی (دقضاداخته کیدو وروسته) مي امام اعظم(رحمة الله علیه) ته یولیک ولیکی ددغه پیښي حال مي پکښی ولیکی اوعذرمی ورته ولیکی (یعنی داچي په خپله خوښه مي قضا نه کوله بلکي ورته اړسوم) امام اعظم (رحمة الله علیه) په جواب کښي ورته ولیکل: ستا لیک راورسیدی کوم څه چي دي پکښي لیکلی وه په هغه پوه سوم ستا وغاړی ته یولوی

امانت درولويدى چي لوى، لوى خلگ ورته عاجزه دي ته داسي يې لكه غرق نودځان لپاره دوتلولارولټوه تقوى درته اړينه ده ځكه تقوى دټولوكارونوبرپايه كونكى ده دقيامت «دورځي د سختيو څخه» خلاصونكي ده اوساتنه دهري بلاڅخه ده اوپه تقوى سره به «د كار» ښه نتيجې ترلاسه كړي الله ﷻ دي مور ته دټولوكارونوښې نتيجيې رانصيب كړي الله ﷻ دي دخپلي خوښي دكارتوفيق راكړي بېشكه الله ﷻ اوريدونكى اونژدې دى . پوه سه «اې نوحه رح !» په بابونودقضا يوازي جيدعالم پوهيږي چي په اصولودعلم«يعنى قرآن ، احاديثو اوپه ويناوو داصحابوكراموپوه وي اودفكر اونظرڅښتن وي اودتپلوتوان يې ولري . كه يوه مسئله مشكله درته ښكاره سوه نودقرآن ، حديث او اجماع په لوري هڅه وكړه كه دي روښانه پكښي پيدا كړه عمل په وكړه كه دي پيدا نه كړه نو نظائرو«يعنى قياس » ته يې حواله كړه «دآيات ،حديث ،قياس » استشهاد پرې وكړه بيا عمل په هغه لاره وكړه چي «پورتنيو درو» اصولوته نژدې وي او ورته والى ورسره ولري دفكر اونظر دڅښتنانو سره مشوره كوه ځكه په دوى كښى داسي څوك سته انشاءالله چي په هغه څه پوهيږي چي ته نه په پوهيږي . كله چي دوه دښمنان «يعنى مدعى اومدعى عليه » درته كښيناستل نو دكمزوري او زورور، دعزتمن اوبې عزته ترمنځ په ناسته ، توجه او خبروكښي توپيرمه كوه داسي كړنه مه كوه چي دعزتمن دعزت لامله درته طمعه پيداسي اوبې عزته دبې عزتي له امله نااميده سي . كله چي مدعي اومدعي عليه ستا په وړاندي كښينى ترهغه

وخته يې پرېږده چې په ارامه شرم اوسام ځني پورته سي بيا په نرمۍ خبري ورسره وکړه اوپه خبرويې پوه کړه اودهريوه خبري تولي اوره تلوار مه پرې کوه پري يې ږده ترهغه وخته پوري چې خپلي خبري تولي خلاصي کړي مگر که يې بې ځايه خبري وکړي منعه يې کړه (اوددغه خبرو نه اړتيا) وروښيه . دزړه تنگۍ ، قهر اوغم په حال کښي دقضا (فيصلې) مه کوه کله چې ستا دقضاحاجت اړتيا وي ياوږی يي قضا مه کوه دفکري بوختيا پرمهال قضامه کوه بلکي په داسي وخت کښي قضا وکړه چې زړه دي فارغ وي .

دقريبانو په منځ کي په تلوار سره قضا مه کوه بلکي ځومجلسوته يې معطله کړه ښايي دوی په خپل منځ کښي روغه (جوړجاړی) وکړي که يې ونه کړی نوفيصله وروکړه ترهغه وخته پرهيڅا فيصله مه وباسه ترڅو دالزام ټول ثبوتونه يې په لاس نوي درغلي اوشاهدي ورکونکی ته تلقين (په خبروکښی ښودنه) مه ورکوه . په خپل مجلس کښي چاته اشاره مه کوه وقريبانوته هيڅ کارمه سپاره (دقضا په وخت کښي) دهيچا ميلمستيا مه قبلوه ځکه چې تهمت به درباندي وويل سي (دخپلودوستانوسره) دقضا په مجلس کښي خبری مه کوه . تقوی (ويره) دالله ﷻ څخه غوره کړه ددنيا اواخرت دټولو کارونوبسنه درته کوي الله ﷻ به سلامتيا درنصيب کړي الله ﷻ دي موږ اوتاته ښه ژوند اوښه مقام په آخرت رانصيب کړي .

دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصيت خپل شاگرد ابوعصمه نوح بن ابی مريم (رحمة الله عليه) ته پای ته ورسيدی

دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصيت خپلو ملګرو او مشهورو شاګردانو ته

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝١

دامام ابويوسف (رحمة الله عليه) څخه روايت دی چې موږ يوځوتنه دامام صاحب دشاګردانوڅخه دامام اعظم (رحمة الله عليه) په حضورکښې په يوه باراني ورځ کښې سره يوځای سو ددغه ملګروڅخه داؤد طائی ،عافية الاودی ، قاسم بن معن مسعودي ، حفص بن غياث النخعي ، وکيع بن الجراح، مالک بن مغول ، زفر بن الهذيل ، اوداسي نورکسان وه امام اعظم رح زموږ لوري ته متوجه سواو وي فرمايل: تاسوزما دزړه خوشحالي راوستونکي ياست اوزما دغم ليري کونکي ياست ماتاسوته دعلم کامل ځين (دسوارلی) اوملونه جوړکړي دي که مو خوښه سوه باندي سپاره سی (يعني فقهي مسائلي مي دربښودلی دی که موخوښه سوه عملي يې کړی اونوروته يې ورسوی) په داسي حال کي مي پرې ايښي ياست چې خلګ به ستاسوشاته ځي دالفاظو لته به موکوي خپلي غاړي به تاسوته کښته کوي ستاسوڅخه هريودقضا صلاحيت لری په تاسوکي لس کسان دي چې قضا وکړي زه تاسوته سوال په الله ﷻ سره کوم (يعني الله ﷻ درته واسطه کوم) اوهغه لوي علم چې الله ﷻ تاسوته درکړی دی (واسطه کوم) چې د (پاچا) څخه دقضا د غوښتلودذلت څخه ځان وژغوری که په تاسوکښي د يوه

څخه دقضا غوښتنه وسوه اوپه ده کښي يوه نيمگړتيا وه چي الله ﷻ دخلگوڅخه پټه کړي وه قضا نده ورته روا (اوددې لاري څخه پيداسوی) رزق ندی ورته حلال که يې پټې حالات دښکاره حالاتوپه څيروه (يعنی پټي نيمگړتياوی يې نه درلودي) قضا ورته روا ده (اوددې لاري څخه په لاس ورغلي) رزق ورته حلال دی که څوک دقضا و دندي ته داړتيا له مخی مجبورسي نودځان اوخلگوترمنځ دي پرده نه ځړوی پنځه وخته دي لمونځ په جماعت سره (په مسجد) کښي اداکوی اودهرلمانځه پروخت دي (پدې ډول ناره وکړي څوک حاجت لری ؟ (زما سره ملاقات کولای سي) اودماخستن په لمانځه کښي درې واره دغه ناره کوه بيا کورته ځه که څوک مريض سو دقضا په ځای کښي يې دکښيناستلوتوان نه درلودی دمريضۍ دورځوتنخوا (معاش) دی د (بيت المال څخه) نه اخلي که امام المسلمين (آمر) چم وکړی (يعنی په بيت المال کښي يې خيانت وکړی) يائی په ظلم سره فيصله وکړه امامت يې باطل دی اوحکم يې دمنلووړندی که يې په ډاگه اوښکاره گناه وکړه (د حد شرعی سزا ورکول باندی واجب ده) هغه نژدې قاضي دي حد باندي قائم کړي.

تمت بالخيروصية الامام الاعظم(رحمة الله عليه) لكبارتلاميذه.

دامام اعظم (رحمة الله عليه) وصيت خپلومخورو شاگردانو ته پای ته ورسيدی.

كتبه العبدالافقرالى الله الغنى مولوی عبدالهادی (حماد)

دامام اعظمؒ وصيتونه

تاليف

مولانا عاشق الهی شهر بلندی

ژباړونکی

مولوی عبدالهادی (حماد)

احمد شاهی کتبخانه
کابل بازار کندهار
تیلفون: 0700321479

د تعليم الاسلام راډيو ويب پاڼې له خوا:
www.Taleemulislam-Radio.com